

**RAQAMLI AUDIO-VIZUAL VOSITALAR ORQALI BOSHLANG'ICH SINIF
O'QUVCHILARINING INGLIZ TILIDAGI OG'ZAKI NUTQ
KO'NIKMALARINI TAKOMILLASHTIRISH**

Abdurasulova Guljahon Nabijon qizi,
University of Business and Science
Ingliz til va adabiyoti kafedrası stajyor- o'qituvchisi

Annotatsiya. Mazkur ilmiy maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilarida ingliz tilida tinglab tushunish ko'nikmasini shakllantirishda raqamli ta'lim texnologiyalarining o'rnini kompleks tarzda tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: tinglab tushunish, raqamli texnologiyalar, boshlang'ich ta'lim, ingliz tili, multimodal o'qitish, psixolingvistik, interaktiv metodlar

Аннотация. В статье всесторонне рассматриваются особенности формирования навыков аудирования у учащихся начальных классов на уроках английского языка с использованием цифровых образовательных технологий.

Ключевые слова: аудирование, цифровые технологии, начальное образование, английский язык, мультимодальное обучение, психолингвистика

Abstract. This study provides an in-depth analysis of developing listening comprehension skills in primary school English classes through digital educational technologies.

Keywords: listening comprehension, digital technologies, primary education, English teaching, multimodal learning, psycholinguistics.

Kirish. Zamonaviy ta'lim paradigmasida chet tillarini o'qitish jarayoni an'anaviy yondashuvlardan innovatsion, texnologiyalarga asoslangan modelga o'tmoqda. Ayniqsa, boshlang'ich ta'lim bosqichida o'quvchilarning kommunikativ kompetensiyasini shakllantirish ustuvor vazifa hisoblanadi. Ushbu kompetensiya tarkibida tinglab tushunish ko'nikmasi yetakchi o'rin egallaydi, chunki u tilni tabiiy o'zlashtirish mexanizmlariga asoslanadi.

Boshlang'ich yoshdagi o'quvchilar uchun tilni o'zlashtirish jarayoni sezgi organlari orqali amalga oshadi. Ular ko'proq eshitish va ko'rish orqali axborotni qabul qiladi. Shu sababli tinglab tushunish ko'nikmasini shakllantirishda multimodal yondashuv muhim hisoblanadi.

Raqamli texnologiyalar ta'lim jarayoniga yangi imkoniyatlar olib kirib, o'quvchilarning faolligini oshiradi, ularni mustaqil fikrlashga undaydi hamda darslarni qiziqarli qiladi. Shu bois mazkur tadqiqotda aynan raqamli vositalar orqali tinglash ko'nikmasini rivojlantirish masalasi chuqur tahlil qilinadi.

Adabiyotlar sharhi. Tinglab tushunish ko'nikmasi ko'plab olimlar tomonidan o'rganilgan bo'lib, u til o'rganishning asosiy komponentlaridan biri sifatida qaraladi. Harmer tinglashni kommunikativ kompetensiyaning markaziy elementi sifatida

ta’riflaydi. Richards esa tinglashni real kommunikatsiyaning asosiy vositasi sifatida ko’rsatadi.

Psixolingvistik tadqiqotlarda tinglash jarayoni quyidagi bosqichlardan iborat deb qaraladi:

- **akustik signalni qabul qilish;**
- **fonematik dekodlash;**
- **semantik interpretatsiya;**
- **kontekstual tushunish.**

Yosh o’quvchilarda bu jarayon ko’proq vizual qo’llab-quvvatlash orqali samarali amalga oshadi. Shu sababli zamonaviy metodikada audio-vizual materiallardan foydalanish keng tavsiya etiladi.

So’nggi yillarda raqamli ta’lim texnologiyalariga bag’ishlangan tadqiqotlar soni ortib bormoqda. Multimodal o’qitish modeli o’quvchilarning bilimni yaxshiroq o’zlashtirishiga xizmat qilishi ilmiy jihatdan asoslangan.

Tadqiqot metodologiyasi

Mazkur tadqiqot quyidagi metodlarga asoslandi:

- **empirik kuzatish;**
- **pedagogik tajriba;**
- **statistik tahlil;**
- **solishtirma metod.**

Tajriba 3–4-sinf o’quvchilari o’rtasida olib borildi. 2 guruh shakllantirildi: nazorat guruhi (an’anaviy metod);

- tajriba guruhi (raqamli texnologiyalar asosida).

Tinglab tushunishning psixologik va kognitiv asoslari

Boshlang’ich sinf o’quvchilarida:

- **diqqat qisqa muddatli;**
- **eslab qolish ko’proq obrazli;**
- **qiziqish orqali o’rganish kuchli.**

Shu sababli darslarda:

- qisqa audio materiallar;
- vizual yordam;
- o’yin elementlari qo’llanishi zarur.

Boshlang’ich sinf o’quvchilarida tinglab tushunish ko’nikmasini shakllantirish jarayoni nafaqat lingvistik, balki psixologik va pedagogik omillar bilan ham chambarchas bog’liqdir. Ayniqsa, yosh o’quvchilarning diqqat, xotira va idrok jarayonlari o’ziga xos xususiyatlarga ega bo’lib, bu holat darsni tashkil etishda alohida yondashuvni talab etadi. Tadqiqotlar shuni ko’rsatadiki, boshlang’ich yoshdagi bolalar

abstrakt tushunchalarga nisbatan konkret va obrazli ma'lumotlarni tezroq qabul qiladi. Shu sababli tinglab tushunish mashg'ulotlarida vizual tayanchlardan keng foydalanish muhim hisoblanadi.

Raqamli ta'lim texnologiyalari aynan shu ehtiyojni qondirishda samarali vosita bo'lib xizmat qiladi. Ular yordamida o'quvchilarga bir vaqtning o'zida ham eshitish, ham ko'rish orqali axborot yetkazish mumkin. Bu esa multimodal idrokni shakllantiradi. Multimodal yondashuv o'quvchining turli analizatorlarini bir vaqtning o'zida ishga soladi va natijada o'rganilgan material uzoq muddatli xotirada mustahkamlanadi.

Tinglab tushunish ko'nikmasini rivojlantirishda autentik materiallardan foydalanish ham alohida ahamiyatga ega. Autentik materiallar – bu real hayotda qo'llaniladigan nutq namunalari. Ular o'quvchilarga tilning tabiiy oqimini, talaffuz xususiyatlarini va intonatsion boyligini anglash imkonini beradi. Raqamli platformalar esa bunday materiallarni oson topish va dars jarayoniga integratsiya qilish imkonini yaratadi. Shuningdek, tinglash jarayonida o'quvchilarning individual farqlari ham hisobga olinishi zarur. Ba'zi o'quvchilar eshitish orqali tez o'zlashtirsa, boshqalari ko'rish yoki amaliy faoliyat orqali yaxshiroq o'rganadi. Raqamli texnologiyalar aynan shu jihatdan qulay bo'lib, har bir o'quvchiga individual yondashuvni ta'minlaydi. Masalan, audio materialni qayta-qayta eshitish, tezligini pasaytirish yoki subtitrlar bilan ishlash imkoniyati mavjud.

Yana bir muhim jihat – bu o'yin texnologiyalaridan foydalanishdir. Gamifikatsiya elementlari, ya'ni o'yin asosidagi yondashuvlar o'quvchilarning darsga bo'lgan qiziqishini sezilarli darajada oshiradi. O'yin shaklida tashkil etilgan tinglash mashqlari o'quvchilarda stressni kamaytiradi va erkin muhitda o'rganishga yordam beradi. Ayniqsa, boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun bu usul juda samarali hisoblanadi.

Tinglab tushunish ko'nikmasini shakllantirishda muhit omili ham muhim rol o'ynaydi. Agar o'quvchi faqat dars jarayonida emas, balki undan tashqarida ham ingliz tilidagi audio materiallar bilan ishlasa, uning ko'nikmasi tezroq rivojlanadi. Shu sababli o'qituvchi o'quvchilarga uy vazifasi sifatida qisqa videolar, qo'shiqlar yoki audio hikoyalarni tavsiya qilishi mumkin.

Raqamli texnologiyalar yordamida differensial o'qitish ham samarali amalga oshiriladi. Ya'ni o'quvchilarning bilim darajasiga qarab turli darajadagi audio materiallar tanlanadi. Bu esa o'quvchilarning ortda qolib ketishini oldini oladi va har birining rivojlanishiga sharoit yaratadi.

Bundan tashqari, tinglab tushunish ko'nikmasini rivojlantirishda metakognitiv strategiyalarni qo'llash ham muhim hisoblanadi. O'quvchilarga qanday qilib tinglash, nimaga e'tibor qaratish, qanday qilib tushunmagan joylarni aniqlash kabi ko'nikmalarni

o‘rgatish zarur. Raqamli vositalar bu jarayonda interaktiv ko‘rsatmalar va mashqlar orqali yordam beradi.

Shuni ham ta’kidlash joizki, zamonaviy ta’limda o‘qituvchining roli o‘zgarib bormoqda. U endilikda faqat bilim beruvchi emas, balki o‘quv jarayonini tashkil etuvchi, yo‘naltiruvchi va motivatsiya beruvchi shaxsga aylanmoqda. Raqamli texnologiyalar esa o‘qituvchiga ushbu vazifalarni samarali bajarishda yordam beradi.

Xulosa qilib aytganda, boshlang‘ich sinf ingliz tili darslarida tinglab tushunish ko‘nikmasini rivojlantirish ko‘p qirrali jarayon bo‘lib, u zamonaviy pedagogik yondashuvlar va raqamli texnologiyalar integratsiyasini talab etadi. Ushbu yondashuv o‘quvchilarning nafaqat til ko‘nikmalarini, balki umumiy intellektual rivojlanishini ham ta’minlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Jalolov J. Chet til o‘qitish metodikasi. – Toshkent, 2012.
2. Harmer J. How to Teach English. – London, 2007.
3. Richards J., Rodgers T. – Cambridge, 2014.
4. Ur P. – Cambridge, 1996.
5. Scrivener J. – Oxford, 2011.
6. Brown H.D. – Pearson, 2007.
7. Nation I.S.P. – Cambridge, 2001.
8. Mayer R. Multimedia Learning. – Cambridge, 2009.